

Nørremose / Trælløse

**NÆM 2004:118
KUAS FOR 2003-2124-0061**

Prøvegravningsrapport

Næstved Museum 2005

Nørremose/Trælløse (Skovrejsning)

J.nr. NÆM 2004:118; KUAS FOR 2003-2124-0061

Prøvegravningsrapport

Skelby Sogn, Tybjerg Herred, Storstrøms Amt (tidl. Præstø).
Stednr. 05.07.10.

Nørremose / Trælløse. Stolpehuller, gruber, "kogestensgrube-område", oldtid (bl.a. Germansk Jernalder) samt muligvis nyere tid. Udgravningsleder: Mette C. Olsen.

Abstract

Ved prøvegravning af et ca. 5,1 ha stort areal, som skulle dybdepløjes i forbindelse med skovrejsning, fremkom enkelte stolpehuller og gruber samt flere kogestensgruber. Fund: I gruben A8 fremkom der keramik (bl.a. fra germansk jernalder), dyrekogler, brændt ler, flint og en uidentificerbar jerngenstand.

Det blev ikke anset for nødvendigt at foretage yderligere udgravning.

Undersøgelsens forhistorie

Skovrejsningsarealet SNS j.nr. 2001-335/FS-95/FS0094 i området ved Nørremose nær Trælløse, er er beliggende op til og delvist ind over kulturarvsarealet; sb. 05.07.05-66 - som omfatter det langstrakte sø- og moseareal Søgård Sø, Nørremose og Ravnstrup Sø.

I moseområdet findes mange boplads- og offerfund fra neolitikum til yngre jernalder / tidlig middelalder, samt gravfund fra romersk jernalder med importgenstande. I Knoldengen øst for Ravnstrup Sø er der opsamlet en flintøkse samt fundet en udhulet træstamme (brønd ?) og jernalderkeramik. I samme mose er der desuden opsamlet et senneolitisk lerkar samt knogler fra menneske og hund (sidstnævnte i Herlufsholms samling). På Hovedskovgårds jord (syd for Knoldeng) skal Herlufmagle-glasflasken og -glasskålen være fundet (050705-0A). Længere mod vest findes skeletgrave fra Romersk Jernalder (050710-50). I sydenden af Søgård Sø (syd for Ravnstrup sø) er et fund af stammebåd og menneskeknogler C-14 dateret til yngre jernalder, et tilsvarende fund er dateret til 990-1120 evt. (050705-47). Desuden er der opsamlet flække- og skiveskrabere samt flækker (NÆM 1994:601x54). Det skal også nævnes, at flere af gravhøjene ligesom det angivelige fundsted for glasbæger og -flaske befinder sig i umiddelbar nærhed af skovrejsningsarealet - skeletgraven sb.50 endda muligvis inden for dette.

Grundet de mange tidligere fund i området søgte Næstved Museum hos Kulturarvsstyrelsen midler til at udføre prøvegravning på arealet forud for den kommende dybdepløjning i forbindelse med skovrejsningen.

Administrative data

Alle relevante papirer mht. sagens gang er arkiveret på Næstved Museum.

Kulturarvsstyrelsen finansierede prøveudgravningen.

Undersøgelsen blev foretaget af Næstved Museum, og al originaldokumentation opbevares på museet.

Øvrige data

Prøveudgravningen blev foretaget d. 25/4-2005, og registreringen af de fremkomne anlæg sluttede d. 2/5-2005.

Undersøgelsen blev foretaget af stud. cand. mag. Mette C. Olsen

Ansvarlig leder var museumsinspektør Thomas Roland, Næstved Museum.

Prøvegravningen blev udført ved hjælp af en rendegraver med en skovlbredde på 150 cm.

Vejrforhold: Skiftende sol og regn.

Topografi, terræn og undergrund

Arealet ligger som før nævnt placeret i og omkring et gammelt moseområde med deraf følgende meget vekslende og kuperede topografiske forhold:

Grøft 1- 4 lå forholdsvis højt på og omkring en bakketop nord for huset, hvor der også ligger et stykke Fredskov. *Grøft 5-7* lå tiltagende lavere ned af og i bunden af bakketoppen nord for huset (evt. en del af moseområdet, som er blevet drænet / tørret ud i nyere tid).

Grøft 8-22 lå alle vest for den markvej, der fører ned til huset og videre ned til en lille kunstigt udgravet sø, hvor den slutter. *Grøft 8-22* støder op til et stort dyrket markområde mod vest.

Desuden stiger landskabet generelt mod vest - væk fra selve moseområdet.

Selve mosen (Nørremose, kulturarvsareal sb. 05.07.05-66) befinder sig i den øst-sydøstlige del af udgravningsområdet, og *Grøft 109-111* (muligvis flere) har sandsynligvis udgjort en nu udtørret eller bortdrænet gren af Nørremosen. Landskabet stiger igen længere mod syd, hvor *Grøft 111-115* var placeret. *Grøft 101-108* lå alle syd for huset (på den modsatte side af markvejen) enten på samme bakketop som huset eller lidt ned af bakken ned mod selve moseområdet.

Muldlaget var generelt ca. 20-30 cm. tykt. Undergrunden vekslede meget alt efter topografien; i de lavtliggende vådområder / områderne med gammel mose bestod undergrunden af gulgrå til grå ler, oven over den grå undergrundsler fandtes et nærmest sort vådbundslag på 20-30 cm. med en meget humøs fyld, hvori en hel del træ fandtes bevaret, og muligvis har der ligget et gammelt vandløb i *Søgegrøft 110*'s midterste 11 meter. På de højere liggende arealer bestod undergrunden typisk af rødbrun sandet ler - flere steder dog over i mere gullige nuancer og med mere eller mindre sand. Overgangen mellem muldlag og undergrund kunne være mere eller mindre diffus.

Målesystem

Grøfterne er indmålt med håndholdt GPS. Grøfterne er indmålt med et punkt i midten af hver ende. GPS'ens usikkerhed er på ca. 3 m.

Udgravningsmetode

Med en rende-graver blev der trukket i alt 40 søgegrøfter (nummereret *Grøft 1-22* og *Grøft 101-118*), grøfterne er stort set N-S orienterede. Grøfterne blev indmålt med GPS, og målingerne er overført til MapInfo og indsat i en oversigtsplan med målestoksforhold ca. 1:1000. Alle anlæg er nummereret fortløbende A1-A30, snittet med spade og deres karakter, fyld og størrelse findes beskrevet i den fælles anlægs- og fundliste samt på arbejdstegningerne. De sten, som er blevet indtegnet, ligger alle i undergrund og er ikke blevet undersøgt nærmere.

Da der var begrænsede midler til rådighed, blev de højere liggende arealer prioriteret frem for de lavereliggende vådbundsområder, idet eventuel bebyggelses- og gravlæggelsesaktivitet formentlig primært ville kunne findes her. Desuden blev jorden rømmet af i striber, således at hvis der ikke fremkom nogle anlæg efter ca. 10-20 m., blev rende-graveren flyttet og en ny søgegrøft påbegyndt. I de tilfælde hvor der fremkom anlæg i en søgegrøft, blev denne fortsat indtil et fundtomt område på nogle meter kunne fastslås. *Grøft 108* samt området omkring denne søgegrøft blev ikke undersøgt yderligere, da der ikke fremkom stolpehuller eller andre anlægsindikatorer i forbindelse med kogestensgruberne, og det var et spørgsmål om enten at fortsætte her eller få undersøgt den øvrige del af området. Det kunne dog have været rart at få fastslået, om kogestensgruberne fortsatte (hvilket de formentligt har gjort), og hvor stor en udstrækning dette "kogestensgrube-område" har haft.

Der blev ikke taget nogen billeder ved prøvegravningen.

Fund

Størstedelen af fundene (x1-x7) blev gjort i gruben A8 på nordsiden af huset, som indeholdt keramik (formentlig germansk jernalder), brændt ler, flintafslag, dyreknogler og en uidentificeret jerngenstand.

Undersøgelsens resultater

Der blev lavet i alt 40 mindre søgegrøfter, anlagt i "striber", på et ca. 5,1 ha. stort område. Pga. budgettets størrelse var det nødvendigt at prioritere ret kraftigt mht. hvilke områder, der skulle undersøges, og hvilke som desværre måtte få lov at blive liggende uden at blive ordentligt prøvegravet. I grøfterne fremkom 30 anlæg (A1-A30), hvoraf enkelte havde karakter af recente anlæg, mens resten formentlig var fra oldtiden.

Bortset fra kogestensgruberne, indgik anlæggene ikke i nogen form for strukturer eller konstruktioner, som kunne erkendes af udgraveren. Kun i grube A8, hvor der bl.a. fremkom keramik sandsynligvis fra germansk jernalder, blev der ikke gjort nogle daterende fund.

Kogestensgruberne fandtes forholdsvis tæt (dog ikke på en snorlige række) i Grøft 108, og der fremkom yderligere to kogestensgruber i Grøft 117. Topografisk betragtet lå kogestensgruberne forholdsvis højt men meget tæt på kanten ned mod et ret lavt liggende område, som må tolkes som enten en del af mosen eller en nu bortdrænet del af mosen. Muligvis har kogestensgruberne fungeret som bålpladser i forbindelse med ritualer nede i mosen. De kan selvfølgelig også have været almindelige madlavningsbål i forbindelse med fiskeri i mosen, som tidligere har været forbundet med et større søområde. Det var desværre ikke muligt indenfor det beskedne budget at kortlægge udbredelsen af kogestensgrube-området.

Det blev ikke anset for nødvendigt at foretage yderligere undersøgelser på arealet, og Næstved Museum anser derfor sagen for afsluttet.

Mette C. Olsen
Udgravningsleder

Anlægs- og fundliste

Grøft 1:

A1 Nedgravning med mange sten, heraf megen flint. Ligger lige under lille markvej ved kanten af lille skovstykke / vej som har været benyttet i forbindelse med dyrkning - udkørsel af maskiner mv. Recent ?

Jvf. Profiltegning:

Dia.: 2,92 m. Dybde: 56 cm. Fyld: Lag 1 - brun leret muld. Lag 2 - som Lag 1 men mere leret. Lag 3 - rødbrun ler. Lag 4 - lys gul, sandet, undergrunds ler. Nedgravning med mange sten, fortrinsvis flint og granit (op til 30 cm. i dia.). Ingen fund, måske lidt trækul og brændt ler.

NB! Mange sten er smidt ned ad skrænten nord for Grøft 1.

Grøft 2:

x1, Løsfund

2 stk. jernfragmenter? fremkom som løsfund i grøft 2. De lå ikke i et fyldskifte og er sandsynligvis trukket ned af en plov og dermed mere eller mindre recente.

A2

Dyreaktivitet.

A3

Dyreaktivitet.

A4

Fyldskifte / natur. Dybde: 15 cm. Brun, muldblandet ler med mulig "rådden" sten i bunden.

A5

Slettet.

A6

Fyldskifte. Dybde: 9 cm. Gråbrunt, humøst ler.

A7

Stolpehul? Dybde: 30 cm. Gråbrunt, humøst ler - opblandet med brungul undergrundsler.

x2

3 sideskår.

A8

Grube. Lag 1 (øverst): Gråbrunt til mørkt gråbrunt, humøst, ler. Trækulsnister, keramik, brændt ler og knoglerester i fylden. Lag 2 (i midten): Gråbrunt til brunt, humøst, ler. Lag 3 (nederst): Gråbrunt til mørkt gråbrunt, humøst ler. Trækul i fylden. Der fandtes en del større sten i alle tre lag. Dybde: Gruben var mindst 80 cm. dyb - men blev ikke snittet helt i bund på midten. Jvf. skitse af profil på arbejdstegning.

x3 3 stk. flintafslag, **x4** 3 stk.

dyreknoglefragmenter, **x5** 1 stk. ukendt, rund og hul "jernkugle"?, **x6** brændt ler, **x7** keramik: rand-, side- og bundskår, heraf kan enkelte sættes sammen, muligvis germansk jernalder.

A9

Stolpehul. Dybde: 30 cm. Gråbrunt, humøst ler - opblandet med brungul undergrundsler.

A10

Fyldskifte / formentlig recent. Dybde: 10 cm. Gråbrunt, humøst ler. Forholdsvis firkantet i overfladen; middelalder / nyere tid?

Grøft 3:

A11

Natur. Plet af rødbrun undergrundsler. Dybde: 8 cm.

Grøft 12:

A12

Stolpehul? Dybde: 9 cm. Rødbrun ler.

NB!

Ejeren (Lars Hypholt) oplyser, at der udfor gården har ligget et værksted samt en

mergelgrav, hvilket sandsynligvis svarer til grøfterne 16-18 vest og sydvest for gården, hvor der fandtes megen recent aktivitet omfattende; plastic, murbrokker, beton og recente jerngenstande mv.

Grøft 101:

A13

To små nedsivninger af brun muld. Dybde: 3 cm.

Grøft 108:

A 15

Kogestensgrube. Ildpåvirkede sten og trækul i overfladen. Ikke snittet!

A16

Kogestensgrube. Ildpåvirkede sten. Sortbrunt - ca. 3 cm. bredt - trækulslag i bunden. Heterogent, gråbrunt, sandblandet ler - opblandet med undergrund. Dybde: 13 cm.

A17

Kogestensgrube. Ildpåvirkede sten. Gråbrunt, sandblandet ler med sortbrunt trækulslag ca. midt i profilen. Dybde: 10 cm.

A18

Kogestensgrube. Ildpåvirkede sten. Heterogent, gråbrunt, sandblandet ler incl. gulbrune pletter af undergrundsjord, samt et ca. 2 cm. bredt, sortbrunt, trækulslag i bunden af kogestensgruben. Dybde: 6 cm.

A19

Kogestensgrube. Ildpåvirkede sten. Sortbrunt - ca. 2 cm. bredt - trækulslag i bunden. Heterogent, gråbrunt, sandblandet ler med gulbrune pletter af undergrundsjord. Dybde: 8 cm.

A20

Grube. Homogent, gråbrunt til mørkt gråbrunt, lerblandet sand. Dybde: 15 cm.

A21

Kogestensgrube. A21 befinder sig oven i A20 (en større grube). Ildpåvirkede sten. Gråbrunt, lerblandet sand med sortbrun trækul i fylde. Dybde: 5 cm.

A22

Kogestensgrube. Sortbrunt, lerblandet sand med ildpåvirkede sten og trækul i fylde. Dybde: 10 cm.

A23

Større kogestensgrube. Svær at afgrænse i overfladen, afrundet bund, ildpåvirkede sten og trækul i fylde. Gråbrunt til sortbrunt (pga. trækul), sandblandet ler. To større pletter med meget trækul øverst i denne kogestensgrube. Dybde: 15 cm.

A24

Kogestensgrube. Ildpåvirkede sten. Brunt, sandblandet ler med et sortbrunt trækulslag i bunden. Dybde: 15 cm.

A25

Aflangt fyldskifte. Brunt til mørkebrunt, humøst, leret sand med en del knytne store sten i fylde. Dybde: 6-10 cm.

A26

Langovalt fyldskifte. Homogent, gråbrunt, lerblandet sand. Dybde: 10 cm.

Grøft 109:

A14

Stolpehul? Dybde: 20 cm. Gråbrun ler med stor sten i bunden.

Grøft 109 ligger i lavningen, som formentlig udgør et gammelt moseområde.

Grøft 113:

A27

Langovalt fyldskifte. Brunt, sandblandet ler. Dybde: 10 cm.

A28

Fyldskifte / muligvis recent da det er meget skarpt i kanterne. Afrundet bund. Mørkebrunt, sandet ler - evt. + muld. Dybde: 20 cm.

Grøft 117:

A29

Kogestensgrube. Meget trækul og ildskørnede sten i fylden. Mørkebrunt, sandet ler. Dybde: Mindst 20 cm. - blev ikke snittet helt i bund!

A30

Kogestensgrube. Trækul og ildpåvirkede sten. Brunt til mørkebrunt, sandblandet ler, opblandet med undergrundsjord. Dybde: 5 cm.

NB!

På hele området syd for huset var det mange steder muligt at erkende pløjesor = tyndt muldlag.